תורה אור

מתני׳ ואלו הן שמצילין אותן בנפשן הרודף אחר חבירו להרגו, ואחר הזכר, ואחר הנערה המאורסה. אבל הרודף אחר בהמה והמחלל את השבת ועובד עבודת כוכבים אין מצילין אותן בנפשן:

גמ׳ ת"ר מניין לרודף אחר חבירו להרגו שניתן להצילו בנפשו ת"ל לא תעמוד על דם רעך והא להכי הוא דאתא, האי מיבעי ליה לכדתניא מניין לרואה את חבירו שהוא טובע בנהר או חיה גוררתו או לסטין באין עליו שהוא חייב להצילו ת"ל לא תעמוד על דם רעך אין ה"נ ואלא ניתן להצילו בנפשו מנלן אתיא בקל וחומר מנערה המאורסה מה נערה המאורסה שלא בא אלא לפוגמה אמרה תורה ניתן להצילה בנפשו רודף אחר חבירו להרגו על אחת כמה וכמה וכי עונשין מן הדין דבי רבי תנא הקישא הוא כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש וכי מה למדנו מרוצח מעתה הרי זה בא ללמד ונמצא למד מקיש רוצח לנערה המאורסה מה נערה המאורסה ניתן להצילה בנפשו אף רוצח ניתן להצילו בנפשו ונערה המאורסה גופה מנלן כדתנא דבי ר' ישמעאל דתנא דבי ר' ישמעאל ואין מושיע לה הא יש מושיע לה בכל דבר שיכול להושיע גופא מניין לרואה את חבירו שהוא טובע בנהר או חיה גוררתו או לסטין באין עליו שהוא חייב להצילו ת"ל לא תעמוד על דם רעך והא מהכא נפקא מהתם נפקא אבדת גופו מניין ת"ל והשבותו לו אי מהתם הוה אמינא ה"מ בנפשיה אבל מיטרח ומיגר אגורי אימא לא קמ"ל ת"ר אחד הרודף אחר חבירו להרגו ואחר הזכר ואחר נערה המאורסה, ואחר חייבי מיתות ב"ד ואחר חייבי כריתות מצילין אותן בנפשן אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט אין מצילין אותן בנפשן, נעבדה בה עבירה אין מצילין אותה בנפשן, יש לה מושיע אין מצילין אותה בנפשן רבי יהודה אומר אף האומרת הניחו לו שלא יהרגנה מנה"מ אמר קרא ולנערה לא תעשה דבר אין לנערה חטא מות נער זה זכור נערה זו נערה המאורסה חטא אלו חייבי כריתות מות אלו חייבי מיתות ב"ד כל הני למה לי צריכי דאי כתב רחמנא נער משום דלאו אורחיה אבל נערה דאורחה אימא לא ואי כתב רחמנא נערה משום דקא פגים לה אבל נער דלא קא פגים ליה אימא לא ואי כתב רחמנא הני משום

מתני׳ ואלו שמצילין אותן. מן העבירה: **בנפשן.** ניתנו ליהרג לכל אדם כדי להצילן מן העבירה ומקראי נפקי: **אבל הרודף אחר בהמה.** לרבעה, והרוצה לעבוד עבודת כוכבים, וכל שאר כריתות ומיתות ב"ד שאינן עריות, דלא ניתן להצילו בנפשו אלא מדבר שהוא ערוה ויש בה קלון ופגם לנרדף כגון זכר, ונערה המאורסה, ומיהו רוצח בהדיא כתיב ביה, והאי דנקט בהמה משום דדמיא לעריות ונקט נמי עבודת כוכבים משום דסד"א תיתי בק"ו כדלקמן ושבת נמי תיתי בגזירה שוה:

גמ׳ לא תעמוד. לא תעמוד עלמך על דמו אלא הצילהו: **לפגמה.** לביישה ולזלזלה אמרה תורה נתנה להצילה בנפשו כדילפינן לקמן אין מושיע לה: **מן הדין.** ק"ו: **הקישא הוא.** שהוקש רוצח לנערה המאורסה וכל היקש וגזירה שוה המופנת הרי הוא כמפורש במקרא ועונשין ממנו לפי שלא ניתנה למדרש מעצמו, אבל מקל וחומר, שאדם דן ק"ו מעצמו אע"פ שלא קבלו מרבו, אין עונשין ממנו כדילפינן במכות (דף יד׳): **וכי מה למדנו מרוצח.** כאן לפטור את האונס דקאמר ליה קרא אין לנערה חטא מות כי כאשר יקום איש דמשמע כי היכי דהתם אונס פטור הכי נמי פטורה אלא משמע שזה בא ללמד על הנערה ונמצא שנכתב כאן ללמד הימנה כלומר נמצא אף למד דמשום מילי אחריני איתקוש ותרוייהו ילפי מהדדי: **מה נערה המאורסה ניתן להצילה.** מן העבירה בנפשו אף רוצח וכו׳ ולבתי ילפא נערה מרוצח שתהרג ואל תעבור כדלקמן ומיהו הכא לא אסיקנא במילתיה דר׳ דאגב גררה אתיא: **ומדקאמר אין מושיע.** מכלל דבעיא תשועה: **אבדת גופו.** כגון נטבע בנהר מניין שאתה מצווה על השבתו: **ת"ל והשבותו לו.** קרא יתירא הוא למדרש השב את גופו לעצמו: **הני מילי בנפשו.** אם זה הרואהו יכול להצילהו יצילהו: **קמ"ל.** לא תעמוד על דם רעך = לא תעמוד על עצמך משמע אלא חזור על כל צדדין שלא יאבד דם רעך: **חייבי כריתות וחייבי מיתות ב"ד** דעריות קאמר דאיכא עבירה ופגם ותנא דמתני׳ נמי הכי סבירא ליה מדלא קא מרמינן סתמא אסתמא ותנא הני והוא הדין לכל עריות: **אלמנה לכהן גדול.** כ"ג הרודף אלמנה לאונסה אע"פ שיש שם פגם דקא משוי לה חללה אין מצילין אותה בנפשו כדמפרש לקמן דחייבי לאוין אין ניתנין להציל בנפשם: **נעבדה בה עבירה.** כבר: **אין מצילין.** דהא אפגימה לה וקרא אפגימה קפיד, מדגלי בהני ולא בעבירות אחרות: **יש מושיע לה.** ע"י דבר אחר בלא הריגה אין הורגין אותו ברדיפתו שהרי כשישיגוהו יהיה לה מושיע: **האומרת.** למצילין הרודפין אחריו הניחו לו ואל תרדפו אחריו שלא יהרגנה קודם שתשיגוהו אף על פי דאנוסה היא ומירצה היא דקאמרה, אין מצילין אותה וטעמא מפרש לקמן: **לנערה חטא מות.** אכולהו קאי אין מושיע לה וקרא יתירא הוא ולדרשה דהא כתיב ולנערה לא תעשה דבר: **נער** כתיב וקרינן נערה: כדרש מקרא ודרש מסורת נער = להביא את הזכור, נערה כמשמעו: **דלאו אורחיה.** ליבעל ואיכא בזיון ובשת גדול: **פגים לה.** בבתולין ומגנה על בעלה דאורחייהו

ומה נערה המאורסה שלא בא וכו׳. וא"ת ההוא פגם חמור מרוצח שזה בסקילה וזה בסייף לאו פירכא היא דהכא לא קפיד קרא אאיסורא אלא אפגימ׳ דהא נעבדה בה עבירה או שאין מקפדת על פגמה אין מצילין אותה בנפשו כדמוכח שמעתין ופשיטא דיש פגם גדול בנהרג מבנערה המאורסה שנאנסה וא"ת ומנא לן דאפגימ׳ קפיד רחמנא דילמא אאיסורא קפיד מדאיצטריך למעוטי עובד עבודת כוכבים ומחלל שבת ובהמה ובקונטרס פי׳ לקמן דאפגימ׳ קפיד מדגלי בהני ולא בעבירות אחרות ועוד י"ל דאין מושיע לה משמע דאבושתה קפיד קרא:

הרי זה בא ללמד ונמצא למד. פירוש ונמצא אף למד דהא נלמד נמי אתא כדדרשינן לקמן *מה רוצח יהרג ואל יעבור וכן בההוא דלעיל בפרק ד׳ מיתות (דף נד׳) משכבי אשה מגיד לך הכתוב ששני משכבות באשה וקאמר הרי זה בא ללמד ונמצא למד והיינו נמי אף למד דהא ילפינן מיניה העראה בזכור בההיא שמעתין ולשמואל דמחייב אזכר בבן ג׳ שנים והא דאמר בריש פ"ב דחולין (דף כט׳) גבי לבי ואיל הרי זה בא ללמד ונמצא למד מה פסולי המוקדשים בשחיטה התם נמי יש לפרש דאף למד קאמר דנלמד אפסולי המוקדשין נמי קא אתי לפטור מן המתנות כדדרשינן בפ"ק דבכורות (דף טו׳):

אף רוצח ניתן להצילו בנפשו. ואם תאמר מוהוכה בכל אדם נפקא כדדרשינן לעיל (דף עב:) וי"ל דהתם רשות ואשמעינן קרא דאין לו דמים אבל הכא קמ"ל דחובה להציל:

להצילו בנפשו כו׳. משמעות הלשון שמצילין הנרדף בנפשו של רודף אבל לא יתכן לפרש כן ברודף אחר הבהמה וכיוצא בה לפיכך נראה לפרש דמצילין את האדם מן העבירה בנפשו של עצמו אבל קשה מנערה המאורסה דקאמר שניתן להצילה בנפשו וא"ת וכיון דמהכא ילפינן דרוצח ניתן להצילו בנפשו למה לי קרא בטובע בנהר וחיה גוררתו השתא חברו הורג כדי להציל התם לא כ"ש ולא מסתבר למימר דחבירו הורג טפי לאפרושי מאיסורא אלא נראה דאי מהכא ה"א עשה קמ"ל התם דעובר בלאו דלא תעמוד על דם רעך:

תלמוד לומר והשבותו לו. הכא מוקי ליה לאבידת גופו ובפרק שני דבבא מציעא (דף כח:) מוקי ליה שלא יאכיל עגל לעגלים התם דריש והשבותו והכא לו יתירה:

חייבי כריתות וחייבי מיתות ב"ד. בעריות מיירי דומיא דנערה וא"ת תיפוק ליה מדאיתקוש כל עריות בפ׳ אחרי מות כדאמרינן בריש הבא על יבמתו (יבמות דף נד:) י"ל מדמעט בהמה ש"מ דלא מקשינן הכי מיהו קשה הא בהמה לא איתקש מדמיבעיא לן קרא לרבות העראה בבהמה בפרק ד׳ מיתות (לעיל דף נה׳):

נער נערה. פירש בקונטרס נער כתיב וקרי נערה נדרש מקרא ומסורת ואף על גב דאמרינן בפרק אלו נערות (כתובות דף מ: ושם) גבי קנס כל מקום שנאמר נער אפילו קטנה במשמע הכא הוי מצי למיכתב נערה דעל כרחיך לאו בקטנה איירי אלא בבת עונשין ועוד יש לפרש דטובא נערה כתיבי בפרשה ומיהו בסמוך משמע דמחד דריש דקאמר איידי דכתב נער כתב נמי נערה פירוש איידי דכתב נער למעוטי בהמה כתב נערה כלומר כפשטיה דקרא דעל כרחיך נערה קרינן דהא בנערה מישתעי: משום

מז א מיי׳ פ"א מהל׳ רוצח הלכה י סמג לאוין קפד קסה טוש"ע ח"מ סי׳ תכה סעיף א [וכרב אלפס עוד בפסחים פ"ג דף קמח:]

מח ב ג מיי׳ שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף ג:

מט ד מיי׳ שם הלכה יא:

נ ה ו מיי׳ שם הלכה יד סמג שם טוש"ע ח"מ סי׳ תכו סעיף א:

נא ז ח מיי׳ שם הלכה יא יב סמג שם טוש"ע ח"מ סי׳ תכה סעיף ג:

[דף עד.]

[לעיל כד. וש"נ]

[לקמן עד. פסחים כה: יומא פב.]

[פסחים כה: וש"נ]

[תוספ׳ פרק י"א]

נושא/מבנה

מנין שניתן להצילו בנפשו

◇ נסיונות למצא מקור ברודף אחר חבירו להרגו

נושא 2 מקורות בדין חובת ההתערבות להציל את חבירו (אבידת גופו - כגון הטובע בנהר)

מבנה

מצילין/אין מצילין

* אין עונשין מן הדין

דברים כב: כז כי בשדה מצאה צעקה הנערה המאורסה ואין מושיע לה

דברים כב: כה ואם בשדה ימצא האיש את הנערה המאורסה והחזיק בה האיש ושכב עמה ומת האיש אשר שכב עמה לבדו. כו ולנערה לא תעשה דבר אין לנערה חטא מות כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה. כז כי בשדה מצאה צעקה הנערה המאורסה ואין מושיע לה